

бування, формулювання і створення нових знань за допомогою аналізу і розпізнавання проблем.

Висновки. Проведене дослідження наголошує на суб'єктивності розв'язання задачі управління і необхідності вважати цю її характеристику найвпливовішою при розгляді перспектив розвитку систем підтримки прийняття рішень. Оскільки основна роль у процесі прийняття рішень належить людині, то ефективна інформаційна система повинна вчасно та в зручному для сприйняття ОПР вигляді подавати відомості потужними методами знання. Мова йде про удосконалення візуалізації даних, створення "ситуаційних центрів", можливості обміну інформацією з системою засобами мобільного зв'язку. В такий спосіб уточнюються всі види інформації, необхідні для формування управлінського рішення: базової, об'єктної поточної та суб'єктної поточної інформації. Розвиток систем підтримки прийняття рішень має йти в напрямі найглибшого проникнення інструментів BI, які дають потужні можливості як для візуалізації, так і для моделювання. Причому використання таких систем підтримки прийняття рішень має бути не лише прерогативою вищого керівництва, а стосуватися відповідальних осіб усіх рівнів управління. Важливою для процесу прийняття рішень є реалізація колективної взаємодії, можливості ОПР здійснювати співробітництво на відстані, брати участь у дискусіях, проводити аналіз і дослідження інформації (з використанням СППР) і виробляти єдиний підхід, знаходячи позитиви і недоліки в різних варіантах рішень. Йдеться про комбінацію соціального програмного забезпечення і СППР.

Перспективи подальших розробок у цьому напрямку. Виходячи з викладених висновків, подальші дослідження мають спрямовуватися на побудову і

дослідження моделей підтримки прийняття рішень, що базуються на інтелектуальному аналізі даних, а саме, моделей, які ґрунтуються на інтерактивній візуалізації та моделей, які реалізують колегіальні методи підтримки прийняття рішень.

1. Ларичев О. И. Теория и методы принятия решений / О. И. Ларичев. – М., 2003.
2. Кігель В. Р. Методи і моделі підтримки прийняття рішень у ринковій економіці: [монографія] / В. Р. Кігель. – К., 2003.
3. Приймак В. М. Прийняття управлінських рішень: навч. посіб. / В. М. Приймак. – К., 2008.
4. Балан В. Г. Прийняття управлінських рішень. Методи, моделі, терміни, поняття, категорії: навч. посіб. / В. Г. Балан. – К., 2008.
5. Вилкас Э. Й. Решения: теория, информация, моделирование / Э. Й. Вилкас, Е. З. Майминас. – М., 1981.
6. Берсуцкий Я. Г. Принятие решений в управлении экономическими объектами: методы и модели / Я. Г. Берсуцкий, Н. Н. Лепа, А. Я. Берсуцкий. – Д., 2002.
7. Люгер Дж. Искусственный интеллект. Стратегии и методы решения сложных проблем / Дж. Люгер. – СПб., 2005.
8. Гончар М. С. Математичні основи інформаційної економіки / М. С. Гончар. – К., 2007.
9. Арсеньев Ю. Н. Принятие решений. Интегрированные интеллектуальные системы / Ю. Н. Арсеньев, С. И. Шелобаев, Т. Ю. Давыдова. – М., 2008.
10. Turban E. Ting-Peng Liang Decision Support and Business Intelligence Systems / E. Turban, J. E. Aronson // Pearson Education (US). – 2008.
11. Power D. J. Decision support systems: concepts and resources for managers / D. J. Power. – Westport, Conn., 2002.
12. Ситник В. Ф. Системи підтримки прийняття рішень / В. Ф. Ситник. – К., 2004.
13. Черноус Г. О. Підтримка прийняття управлінських рішень в контексті інтелектуального підходу / Г. О. Черноус // Вісник Черкаського університету. Серія "Економічні науки". – 2010. – Вип. 187.
14. Черняк Л. BI и DSS – две стороны одной медали / Л. Черняк // Открытые системы. – 2009. – № 9.
15. Data mining and Knowledge Discovery handbook. N.Y., 2005.
16. Морозов А. О. Шлях від АСУП до ситуаційних центрів / А. О. Морозов, Г. Е. Кузьменко // Математичні машини і системи. – 2008. – № 3.
17. Паклин Н. Б. Бизнес-аналитика: от данных к знаниям: учеб. пособие. / Н. Б. Паклин, В. И. Орешков. – СПб., 2010.
18. Schlegel K. Emerging Technologies Will Drive Self-Service Business Intelligence [Electronic resource] / K. Schlegel. – Access mode to a resource: http://www.gartner.com/DisplayDocument?ref=g_search&id=599107&subref=simplesearch.

Надійшла до редколегії 11.10.2010

П. Кухта, канд. екон. наук, асист.

ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ "ІНВЕСТИЦІЇ": КЛАСИЧНИЙ І СУЧАСНИЙ ПІДХОДИ

Розкрито основні підходи до трактування поняття "інвестиції", уточнено сутність інвестицій та інвестиційної діяльності у контексті мети їх здійснення, визначено недоліки поділу інвестицій за формами та ознакою самостійності здійснення.

Basic approaches of interpretation of the term "investments" have been discovered; idea of investments and investment activity has been clarified in the context of implementing purposes; disadvantages of investment division according to its forms and according to the aspect of its independent implementation have been defined.

Постановка проблеми. Розбіжності у трактуванні поняття "інвестиції" різними економічними школами і науковими течіями, а також неузгодженість його змістовного наповнення в теорії фінансів і структурних складових сучасної економічної теорії, як наслідок, призводять до ускладнення інтерпретації та викривленні підсумкових результатів інвестиційного розвитку на мікро- і макроекономічному рівнях, до концептуальних помилок в обчисленні валових показників інвестицій, і навіть знаходять своє відображення в достовірності деякої статистичної звітності. Зазначене обумовлює необхідність узагальнення теоретичних підходів до визначення категорії "інвестиції", їх узгодження та створення єдиного смыслового простору в цій галузі, що дозволить, зокрема, удосконалити класифікації форм і видів інвестицій, обґрунтування мети їх здійснення, забезпечить уточнення сутності різних суміжних понять та, певною мірою, сприятиме зближенню різних теорій і шкіл у сучасній економічній науці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній економічній літературі визначенню сутності поняття "інвестиції" приділяється все більше уваги. Досить чіткий за змістом і зважений аналіз представ-

лено в наукових працях Фредеріка Мишкіна [12], а також вітчизняних авторів – С. Реверчука [15], М. Недашківського, О. Данілова [13] та ін. О. Рюмшин [17] розглядає проблематику сутності інвестицій з позицій кейнсіансько-неокласичного синтезу; С. Васильченко [5] уточнює принципи обчислення інвестиційних витрат в економіці; Є. Сич, В. Ільчук, Н. Шадура [8] розробили вдосконалену класифікацію інвестицій як систему супідрядних понять довгострокового вкладення капіталу. П. Самуельсон, К. Макконелл та С. Брю, дотримуючись кейнсіансько-неокласичного синтезу, залишили категоріальний апарат Дж. Кейнса фактично без змін. Л. Гітман, М. Джонк [6] та ін. використовують розширену дефініцію поняття "інвестиції", яка використовувалася ще до Дж. Кейнса, а отже, у них відрізняється не лише зміст цього поняття, але й класифікація інвестицій. Певний внесок у вирішення загальної проблеми зроблено також у наукових працях вітчизняних учених: Г. Глухої, П. Коюди, О. Попової, В. Пухальського, Б. Сеніва, А. Череп.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. До теперішнього часу в економічній науці категоріальний апарат у сфері інвестицій не має єдиного

смыслового поля. Фахівці теорії фінансів, економічної теорії, зокрема, як у частині мікро-, так і макроекономіки, використовують дещо відмінні дефініції основних понять у цій сфері, що є методологічно неприпустимим, оскільки не закладає підґрунтя для наукового діалогу. Сам термін "інвестиції" трактується неоднозначно, існують різні визначення цього поняття, які мають значні відмінності між собою, що й обумовлює, по-перше, необхідність уточнення їхньої сутності. А внаслідок того, що різні види інвестиції мають неоднаковий вплив на розвиток економічних процесів, і для окремих господарюючих суб'єктів спрямовуються на розв'язання суттєво несхожих завдань, забезпечення ефективного управління інвестиціями потребує їхнього поділу за окремими формами здійснення, проте у сучасній практиці фактично відсутня єдина не суперечлива система класифікації інвестицій. У Законі України "Про інвестиційну діяльність" формам інвестицій приділяється недостатньо уваги. Також у вітчизняній практиці неоднозначно трактується поняття інвестиційної діяльності. Існуючі визначення терміну "інвестиційна діяльність", на нашу думку, недостатньо повно відбивають її мету. Для окремих підприємств суть і сфера інвестиційної діяльності залишається також недостатньо визначеною. У той же час особлива система фінансування інвестиційної діяльності вимагає чіткого відмежування від виробничої та комерційної діяльності підприємства. На жаль, цього принципу не в повній мірі дотримано в деяких положеннях діючого законодавства України, ряд інвестиційних операцій не відмежовано від поточної господарської діяльності й підлягають оподаткуванню.

Формулювання завдань та цілей статті. Метою статті є розкриття та узагальнення існуючих підходів до визначення категорії "інвестиції", уточнення сутності цього поняття у контексті мети їх здійснення, узгодження основних суміжних понять і класифікації форм інвестицій, що, у підсумку, сприятиме створенню єдиного смыслового простору в цій галузі.

Виклад основного матеріалу. Процеси споживання та нагромадження капіталу займають важливе місце в прискоренні темпів розвитку економіки країни, у вирішенні питань відтворення виробничих потужностей підприємств та забезпечення конкурентоспроможності продукції. Досвід показує, що для господарств, які споживають значну частку своїх доходів, характерні помірні темпи економічного зростання. При цьому розмір нагромадження визначається різницею між додатковою вартістю, отриманою в результаті господарської діяльності, і розміром споживання. Фінансові ресурси, накопичені під час розподілу додаткової вартості, можуть знову застосовуватися в господарському обороті з метою одержання доходів. Ця частина ресурсів фактично капіталізується, тобто перетворюється на інвестиції. Її абсолютний розмір визначає можливості та масштаби здійснення інвестиційної діяльності.

Сам термін "інвестиції" походить від латинського слова "invest", що означає "вкладати, одягати". У широкому значенні, інвестиції – це вкладення капіталу в тій чи іншій формі, в ту чи іншу справу для подальшого його збільшення або збереження [11, с. 9].

Зміст поняття інвестицій у тому змістовному сенсі, яким користуються більшість економістів, розглядаючи макроекономічний аналіз сьогодні, започаткований Дж. Кейнсом. Слід зазначити, що у першій та другій книгах своєї праці [7] Дж. Кейнс формально припускав рівність обсягів інвестицій та заощаджень, і лише починаючи з третьої книги, акцентував увагу на фактичній розбіжності у значенні цих величин на практиці.

Підсумково під сукупними інвестиціями він розумів збільшення чистої цінності всіх видів капітального майна, тобто витрати на закупівлю та створення капітального майна, яке буде використано у процесі виробництва кінцевого продукту, а також витрати на послуги, що збільшують вартість такого капітального майна [7, с. 11, 17, с. 45]. Більшість розбіжностей у визначенні інвестицій в економічній теорії саме й полягають у тому, що до капітального майна відносити.

Розглядаючи макроекономічні явища, сучасні вчені відносять до капітального майна, що є об'єктом інвестиційних витрат, не лише основний та оборотний капітал, але й залишки непроданих товарів на складах, проте такі залишки можуть мати як інвестиційний, так і споживчий характер.

Іншим аспектом вказаної проблеми є розподіл витрат споживчого й інвестиційного характеру, оскільки споживчі витрати не можуть бути й інвестиційними витратами одночасно. З фінансового погляду, в такому разі немає доходу на вкладений капітал і немає зростання капіталу. Тому, якщо мотиви отримання прибутку відсутні (навіть – через соціальний ефект), то вкладення коштів у будь-які об'єкти не є інвестиціями і не означають придбання виробничих активів.

Можна відзначити, що певним наслідком вказаних проблем є також суперечливий характер деякої звітності, наприклад, про результати обсягів залучення прямих іноземних інвестицій в економіку країни. Однак помилкова, на нашу думку, методика обчислення продовжує широко використовуватися в статистичних зведеннях.

У різних розділах економічної науки та напрямках практичної діяльності зміст поняття інвестицій має свої особливості. Деякі автори розуміють під інвестиціями будь-яке вкладення коштів, в тому числі й те, яке не дає приросту капіталу і отримання прибутку; інші вважають інвестиції вкладеннями грошових коштів, але виключають інші форми рухомого і нерухомого майна, фінансових інструментів, нематеріальних активів. Часто інвестиції ототожнюють з капітальними вкладеннями [4; 10], і, як наслідок, робиться висновок, що всі вони мають довгостроковий характер.

Американські економісти Е. Фішер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензі розглядають інвестиції як витрати на створення нових потужностей з виробництва машин, фінансування житлового, промислового, сільськогосподарського будівництва, а також товарних запасів [18]. Для цієї групи авторів характерно, що в поняття інвестицій вони не включають цінні папери, нематеріальні активи, інші цінності.

У монографії "Інвестиції", що підготовлена Нобелівським лауреатом У. Шарпом, визначається, що в широкому розумінні "інвестувати" означає "розлучитися з грошима сьогодні, щоб отримати більшу їх суму в майбутньому" [19]. Аналогічне визначення цього терміну знаходиться в монографії "Основи інвестування", підготовлений Л. Гітманом та М. Джонком: "інвестиція – це засіб розміщення капіталу, який має забезпечити збереження або зростання капіталу" [6, с. 10]. М. Крупка вважає, що "інвестиції – це ті вкладення, які забезпечують приріст капіталу, створюють новий капітал" [9, с. 24]. За цими визначеннями інвестиції являють собою всі форми забезпечення розвитку підприємства, пов'язані зі збільшенням суми вкладеного капіталу. Тобто інвестиції – це видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також не пов'язані з цим зміни оборотного капіталу, оскільки зміни у товарно-матеріальних запасах здебільшого залежать від руху видатків на основний капітал.

У більшості трактувань поняття "інвестиції" відмічено взаємозв'язок двох сторін одного процесу: витрачання ресурсів і одержання результату в довготерміновій перспективі. Результат повинен бути достатнім для того, щоб відшкодувати суб'єкту інвестиційної діяльності понесені витрати і забезпечити приріст капіталу, одержання інших благ чи вигод.

Професор А. Пересада слушно зазначав, що "інвестиції" – значно ширша економічна категорія, ніж довготермінове капіталовкладення у виробничі активи, оскільки можуть здійснюватися в найрізноманітніших формах (реальній, фінансовій, інтелектуальній, інноваційній); у кінцевому результаті отримується дохід (прибуток), дивіденди тощо [16, с. 10]. Проте максимізація прибутку не завжди є метою інвестицій, в окремих випадках виникає необхідність підтримки збиткових, але важливих для національної безпеки галузей і виробництв, що забезпечує збереження робочих місць і досягнення інших соціальних ефектів. Результатом можуть бути інші форми забезпечення розвитку і підвищення ринкової ціни підприємства, що знаходить відбиття в зростанні суми вкладеного капіталу. На цю мету інвестицій звертають увагу відомі зарубіжні економісти [19; 6, с. 10].

Накопичений досвід у галузі інвестицій поки що не знайшов належного відображення в законодавчій базі та вітчизняній практиці управління інвестиційною діяльністю. Як наслідок, існуючі невизначеності та розбіжності у трактуваннях категорій обумовлюють відповідні ускладнення при вирішенні наукових і практичних завдань. Мають місце випадки вузького і навіть неправильного тлумачення поняття інвестицій. Так, ототожнення інвестицій з капіталовкладеннями не враховує всієї їхньої багатогранності. Капіталовкладення правомірно вважати лише однією з форм довготермінового реального інвестування, яка характеризує окрему сферу інвестиційної діяльності (крім довготермінових вкладень, кошти можуть бути спрямовані на придбання цінних паперів, нематеріальних активів, на поповнення оборотних активів тощо). Також неправильним є визначення мінімального інвестиційного лага на рівні одного року [1, с. 12; 3, с. 7; 14, с. 22], оскільки інвестування може відбуватися, наприклад, через розміщення коштів у банках на депозитних рахунках, як короткотермінове позичання коштів.

У наукових працях зустрічається неправомірне трактування інвестицій як будь-яке залучення капіталу. Тобто всю поточну кредиторську заборгованість підприємства (включаючи заборгованість перед поставальниками, бюджетом, працівниками) у цьому випадку треба відносити до інвестицій. Проте така заборгованість аж ніяк не обумовлена інвестиційною діяльністю, часто вона є формою перерозподілу національного доходу, а також тут не дотримується принцип добровільності вибору об'єкта інвестування.

Згідно із Законом України "Про інвестиційну діяльність" під інвестиціями слід розуміти всі види майнових та інтелектуальних цінностей, якікладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект. Таке визначення в основному відповідає міжнародному підходу до розуміння інвестиційної діяльності як процесу вкладення ресурсів (благ, майнових і інтелектуальних цінностей), з метою одержання прибутку чи соціального ефекту в майбутньому.

Водночас відмітимо, що законодавче визначення неповно трактує поняття "інвестиції". По-перше, немає сенсу в протиставленні інтелектуальних та майнових цінностей (або майна у вигляді його активів), оскільки нематеріальні ресурси, у вигляді яких інтеле-

ктуальні цінності вкладаються і використовуються підприємством, є одночасно й цінностями майновими. В економічній теорії процес інвестування, що передбачає вкладення усіх форм майнових цінностей, розглядається як "вкладення капіталу".

По-друге, як було зазначено вище, метою інвестицій є не лише отримання прибутку або досягнення соціального ефекту, а й інші форми забезпечення розвитку і нагромадження капіталу підприємства.

Оскільки різноманітні інвестиції мають різний вплив на розвиток економічних процесів, то необхідність забезпечення ефективного управління інвестиціями потребує класифікації їх за ознаками.

Існує декілька підходів стосовно класифікації інвестицій. За складом інвестиційних ресурсів розрізняють інвестиції валові й чисті. Валові інвестиції характеризують загальний обсяг ресурсів у певному періоді, які спрямовуються на нове будівництво, придбання засобів виробництва або на приріст товарно-матеріальних запасів. Чисті інвестиції становлять різницю між валовими та сумою амортизації у певний період за всіма видами активів.

Основною ознакою поділу інвестицій за окремими формами є об'єкт вкладення капіталу. За цією ознакою в зарубіжній економічній теорії інвестиції поділяють на реальні – спрямування ресурсів у матеріальні та нематеріальні активи, що забезпечують розвиток підприємства (це основні та оборотні засоби, патенти, ліцензії, "ноу-хау" та ін., у результаті використання яких з'являються нові товари і послуги, а інвестор отримує прибуток); фінансові – вкладення коштів у різні фінансові інструменти інвестування (придбання фондових цінних паперів, цільові банківські вкладення, депозити та інші інструменти) [14].

У Законі України "Про інвестиційну діяльність" формам інвестицій приділяється недостатньо уваги. У законодавчій базі вони вперше розглянуті в Законі України "Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств»". Згідно з ним інвестиції поділяються на капітальні, фінансові та реінвестиції.

На нашу думку, такий розподіл потребує певного уточнення. По-перше, є некоректною заміна терміна "реальні інвестиції" на капітальні вкладення (або капітальні інвестиції), оскільки коли йде мова про капіталовкладення, як правило, під цим розуміють інвестиції на відтворення основних засобів і приріст матеріально-виробничих запасів. Проте з недавнього часу вітчизняне законодавство почало включати у це поняття і придбання нематеріальних активів, які підлягають амортизації. У світовій практиці саме застосування терміна "реальні інвестиції" більше відповідає такому широкому тлумаченню капіталовкладень (капітальних інвестицій).

По-друге, поділ фінансових інвестицій на прямі та портфельні проведено за різними класифікаційними ознаками. Так, у зарубіжній теорії інвестицій за ознакою самостійності здійснення вони поділяються на прямі (передбачають безпосередню участь інвестора у виборі об'єктів вкладень) і непрямі (здійснюються за допомогою та участю інвестиційних посередників). Водночас за ознакою мети інвестування фінансові інвестиції поділяються на стратегічні і портфельні. Характерною рисою стратегічних інвестицій є повний контроль інвестора над об'єктом вкладення та управління ним (стратегічне управління забезпечується придбанням інвестором, наприклад, контрольного пакету акцій). Портфельні інвестиції не дають можливості такого контролю і, як правило, представлені пакетом акцій, на який припадає 10–25 % власного капіталу підприємства. Мета портфельних інвестицій – приріст суми вкладеного капіталу або отримання поточного доходу. От-

же, вітчизняне законодавство при класифікації інвестицій за ознаками є дещо суперечливим.

Останнім часом у світовій практиці виділяють ще дві форми здійснення інвестицій: інноваційні – спрямовані у нововведення; інтелектуальні – спрямовані в об'єкти інтелектуальної власності [16, с. 12].

Оскільки інвестиції окремих господарюючих суб'єктів спрямовуються на розв'язання суттєво несклених завдань, то справедливим є відповідний розподіл інвестицій на різні види. Зупинимось докладніше на існуючих класифікаціях реальних інвестицій. Найчастіше виділяють такі основні види:

- інвестиції у підвищення ефективності (передбачають зниження витрат підприємства шляхом заміни устаткування, навчання персоналу чи переміщення виробничих потужностей у регіони з вигіднішими умовами виробництва тощо);

- інвестиції в розширення виробництва (мають на меті збільшення випуску товарів для вже раніше сформованих ринків у межах існуючих виробництв);

- інвестиції у створення нових виробництв (забезпечують випуск товарів і надання послуг, яких не було освоєно на підприємстві раніше, або ж просте вдосконалення існуючої продукції для виходу на нові ринки);

- інші інвестиції (спрямовані, наприклад, на відповідність виробництва екологічним стандартам, безпеки продукції тощо) [10].

За формами здійснення виділяють такі реальні інвестиції:

- придбання цілісних майнових комплексів (забезпечує галузеву, товарну чи регіональну диверсифікованість діяльності підприємства та "ефект синергізму");

- нове будівництво (як правило, об'єктів із закінченим технологічним циклом за індивідуально розробленим чи типовим проектом);

- реконструкція (тобто істотне перетворення всього виробничого процесу на основі сучасних науково-технічних досягнень);

- модернізація (удосконалення і приведення активної частини основних засобів у стан, що відповідає сучасному рівню технологічного процесу, відбувається шляхом конструктивних змін машин, механізмів і устаткування).

У вітчизняній практиці неоднозначно трактується також поняття інвестиційної діяльності. Відповідно до Закону України "Про інвестиційну діяльність" вона є сукупністю практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій. Проте таке формулювання характеризує лише загальні риси інвестиційної діяльності на макроекономічному рівні.

Професор І. О. Бланк характеризує інвестиційну діяльність "...як процес формування необхідних інвестиційних ресурсів, збалансований відповідно до обраних параметрів інвестиційної програми (інвестиційного портфеля) на основі вибору ефективних об'єктів (інструментів) інвестування та забезпечення їх реалізації" [2, с. 20]. А. А. Пересада ототожнював це поняття з терміном "інвестиційний процес", виділяючи такі його основні стадії, як мотивацію та прогнозування інвестиційної діяльності, обґрунтування доцільності, планування, страхування інвестицій, державне регулювання і фінансування, проектування, забезпечення матеріально-технічними ресурсами, освоєння інвестицій, передача об'єкта в експлуатацію.

Існуючі визначення терміну "інвестиційна діяльність", на нашу думку, не достатньо повно відбивають її мету. Інвестиційна діяльність не обов'язково призводить до розширення економічного потенціалу підприємства (наприклад, вона може бути пов'язана з задоволенням вимог громадськості тощо), а потен-

ційну можливість одержання прибутків не завжди підприємству вдається реалізувати в повній мірі. Згідно із сучасною концепцією управління, спрямованого на зростання ринкової ціни підприємства, інвестиційну діяльність можна визначити як сукупність операцій, пов'язаних з реалізацією проектів для отримання довготермінового зростання ціни підприємства. Остання розуміється науковцями як реальне багатство, яким володіють (і яке можуть одержати в грошовій формі, якщо вони того побажають і продадуть свою власність) власники підприємства. Економічна вартість (ціна) підприємства залежить не тільки від одержуваного ним прибутку, але і від його частки на ринку, конкурентоспроможності, іміджу і стабільності (через вплив на вартість капіталу). Багатством підприємства є також нематеріальні активи, людський і науковий потенціал, успішне управління. В ефективному функціонуванні підприємства зацікавлені не тільки акціонери та працівники підприємства, але й держава, суспільство загалом. Оскільки між зазначеними сторонами можуть існувати протиріччя, просте зростання обсягу прибутку не завжди відповідає меті інвестиційної діяльності.

Поняття інвестиційної діяльності підприємства доцільно розглядати у контексті сподівань усіх зацікавлених сторін на успішний економічний розвиток і довготермінове зростання ціни підприємства.

На нашу думку, наближення вітчизняного понятійного апарату в сфері інвестиційної діяльності до провідного досвіду зарубіжної теорії та практики управління, може посприяти підвищенню ефективності управління інвестиційними процесами на підприємствах України.

Важливого значення набуває не лише розуміння сутності та мети інвестицій, а й основних завдань управління ними на підприємстві. Необхідність забезпечення найбільш ефективних шляхів економічного розвитку підприємства на окремих етапах, що в кінцевому підсумку має конкретний вираз у максимізації ринкової ціни підприємства та підвищенні добробуту його власників у поточному та майбутніх періодах, обумовлює відповідні управлінські завдання інвестиційної діяльності: 1) створення умов для підвищення та збереження високих темпів розвитку підприємства; 2) максимізація прибутків, що залишається в розпорядженні власників підприємства; 3) мінімізація інвестиційних ризиків за необхідного рівня дохідності інвестицій; 4) забезпечення оптимальної ліквідності інвестицій та можливостей швидкого реінвестування капіталу; 5) формування необхідних обсягів та оптимізація структури інвестиційних ресурсів з урахуванням потреб (попиту) на довготермінову перспективу; 6) підтримання фінансової стійкості і платоспроможності підприємства у процесі здійснення інвестиційної діяльності; 7) пошук шляхів прискорення реалізації інвестиційних програм та проектів підприємства.

Усі наведені завдання тісно взаємопов'язані та взаємозумовлені. Зокрема забезпечення високих темпів розвитку підприємств, можна досягти як шляхом вибору і здійснення високоприбуткових інвестиційних проектів, так і прискоренням реалізації інвестиційних програм. У свою чергу, максимізація чистого прибутку від інвестиційної діяльності може супроводжуватися і значним підвищенням інвестиційних ризиків, звідси випливає необхідність оптимізації цих показників. Зрештою, мінімізація інвестиційних ризиків є одночасно необхідною умовою забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства у процесі здійснення інвестиційної діяльності.

У той же час особлива система фінансування інвестиційної діяльності вимагає чіткого відмежування від виробничої та комерційної діяльності підприємств

ва. Витрати на здійснення операційної діяльності покриваються переважно за рахунок валових доходів підприємства, а джерелом інвестиційних витрат є сукупність інвестиційних ресурсів. На відміну від операційних та позареалізаційних доходів, одержані інвестиційні ресурси не повинні оподатковуватися, а в повному обсязі мають бути спрямовані за цільовим використанням. На жаль, цього задекларованого принципу не повною мірою дотримано в деяких положеннях діючого законодавства України, оскільки ряд інвестиційних операцій недостатньо відмежовано від поточної господарської діяльності й підлягають оподаткуванню.

Висновки. На основі узагальнення підходів до визначення поняття "інвестиції" нами відзначено, що основною метою інвестицій на підприємстві є забезпечення різних форм його розвитку і нагромадження капіталу, а поняття інвестиційної діяльності доцільно розглядати в контексті сподівань зацікавлених сторін на успішний економічний розвиток і довготермінове зростання ціни підприємства, що дозволяє глибше проникнути в економічну природу інвестиційної діяльності та розмежувати її з іншими видами господарських операцій. Показано, що тлумаченню українським законодавством форми капітальних інвестицій як придбання матеріальних та нематеріальних активів, що підлягають амортизації, найбільш адекватним є термін "реальні інвестиції", який набув широкого застосування у світовій практиці, а поділ інвестицій на прямі та портфельні проведено за різними класифікаційними ознаками, що також потребує уточнення відповідно до загальноприйнятої практики у розвинених країнах.

Перспективи подальших розробок у цьому напрямку. Уточнення основних понять, що характеризують інвестиційну діяльність, сприятиме поглибленню розуміння сучасних проблем удосконалення управління інвестиціями та прийняттю обґрунтованих рішень щодо напрямків активізації інвестиційних процесів. Інвестиції, забезпечуючи просте й розширене відтворення основних засобів підприємств, підвищен-

ня технічного рівня виробництва, якості та конкурентоспроможності продукції, відіграють виключно важливу роль для економічного розвитку. Без них неможливе здійснення структурних змін в економіці, вирішення низки соціальних проблем, а також здійснення природоохоронних заходів. Ефективна інвестиційна діяльність має стати основою забезпечення розвитку сучасного виробництва, структурних зрушень в національній економіці, науково-технічного і соціального прогресу, визначити місце України у світовому співтоваристві.

1. Беренс С. В. Руководство по оценке эффективности инвестиций / С. В. Беренс, П. М. Хавранек ; [пер. с англ.]. – Перераб. доп. изд. – М., 1995.
2. Бланк І. О. Інвестиційний менеджмент : підруч. / І. О. Бланк, Н. М. Гуляєва. – К., 2003.
3. Бромвич М. Анализ экономической эффективности капиталовложений / М. Бромвич ; [пер. с англ.]. – М., 1996.
4. Ван Хорн Дж. К. Основы управления инвестициями / Дж. К. Ван Хорн ; [пер. с англ.]. – М., 1996.
5. Васильченко С. М. Теоретичні основи інвестування / С. М. Васильченко // Фінанси України. – 2001. – № 1.
6. Гитман Л. Основы инвестирования / Л. Гитман, М. Джонс ; [пер. с англ.]. – М., 1999.
7. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег : [монография] / Дж. Кейнс ; [пер. с англ.]. – М., 2002.
8. Класифікація інвестицій як система супідрядних понять довгострокового вкладення капіталу / Є. М. Сич, В. П. Ільчук, О. Є. Сич [та ін.] // Фінанси України. – 1999. – № 7.
9. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України / М. І. Крупка. – Львів, 2001.
10. Мелкумов Я. С. Экономическая оценка эффективности инвестиций и финансирование инвестиционных проектов / Я. С. Мелкумов. – М., 1999.
11. Міжнародна інвестиційна діяльність : підруч. / [Д. Г. Лук'яненко, Б. В. Губський, О. М. Мозковий та ін.]. – К., 2003.
12. Мишкін Фредерік С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Фредерік С. Мишкін. – К., 1999.
13. Недашківський М. М. Інвестиційні процеси в Україні / М. М. Недашківський, О. Д. Данилов. – Ірпінь, 2001.
14. Норткотт Д. Принятие инвестиционных решений / Д. Норткотт ; [пер. с англ. под ред. А. Н. Шохина]. – М., ЮНИТИ, 1997.
15. Реверчук С. К. Инвестиционная логика / С. К. Реверчук. – К., 2001.
16. Пересада А. А. Управление инвестиционным процессом / А. А. Пересада. – К., 2002.
17. Рюмшин О. Є. Категорія інвестиції та методологія її класифікації за сутнісними ознаками групування / О. Є. Рюмшин // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 5 (23).
18. Фишер С. Экономика / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи ; [пер. с англ.]. – М., 1995.
19. Шарп У. Инвестиции / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бейли ; [пер. с англ.]. – М., 1999.

Надійшла до редколегії 15.09.2010

Т. Овчаренко, канд. екон. наук, асист.

ІНВЕСТИЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ

У статті розглянуто інвестиційну діяльність страхових компаній яка є важливим елементом розвитку суспільства. Визначено фактори, що негативно впливають на інвестиційну привабливість страхового ринку України, а відтак уповільнюють його розвиток.

In the article the investment of insurance companies is an important element of society. The factors that negatively affect the investment attractiveness of Ukraine's insurance market, and thus slow down its development.

Постановка проблеми. Страховий ринок є однією з найважливіших складових фінансової безпеки. Без розвиненого страхового ринку неможливо забезпечити поступальний соціально-економічний розвиток держави, безпечне функціонування суб'єктів господарювання, підвищення добробуту населення, забезпечення різних сфер його життєдіяльності. Проте сьогодні в Україні страховий ринок перебуває лише в стадії становлення, а його розвиток супроводжується численними проблемами економічного, нормативно-правового, організаційно-методологічного, інформаційно-аналітичного, кадрового і технологічного характеру. Чинне законодавство, що регламентує функціонування страхового ринку, не є логічно завершеним. Бракує й необхідних методичних розробок для підвищення ефективності діяльності страхових компаній. Часта зміна регуляторів страхового ринку не сприяла формуванню в Україні дієвої системи страхового нагляду. Відчувається брак кваліфікованих фахівців

страхової справи, а також ґрунтовних наукових досліджень й аналітичних матеріалів зі страхової проблематики. Немає чіткого бачення стратегічного розвитку вітчизняного страхового ринку та його окремих складових.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За радянських часів проблеми страхування викладено в наукових працях М. Аглая, В. Афанасьєва, В. Ачаркяна, А. Бабица, М. Галицької, П. Іпатова, Є. Єгорова, Б. Сабанти, М. Седової, Г. Чернової та інших авторів. Ці дослідження носили у більшості випадків характер коментарів до державного соціального законодавства, або зводилися до критики західних моделей соціального забезпечення. Починаючи з 1990-х рр., в умовах ринкових реформ, питання соціального захисту населення отримали новий імпульс та інший якісний рівень.

Для розуміння особливостей функціонування сучасної системи страхування важливе значення мають праці науковців України, зокрема В. Базилевича,

© Т. Овчаренко, 2011